

Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluğun Kadınlaşmasını Besleyen Faktörler

The Concept of Poverty and the Feminization of Poverty

Handan KARAKAYA¹, Veda BİLİCAN GÖKKAYA²

¹Firat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Elazığ
· hkarakaya@firat.edu.tr · ORCID > 0000-0003-2749-4277

²Cumhuriyet Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sivas
· bilican76@gmail.com · ORCID > 0000-0001-5083-6445

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Derleme Makale/Review Article

Geliş Tarihi/Received: 10 Kasım/November 2023

Kabul Tarihi/Accepted: 11 Aralık/December 2024

Yıl/Year: 2024 | **Cilt-Volume:** 4 | **Sayı-Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 77-101

Atıf/Cite as: Karakaya, H., Gökkaya Bilican, V. "Yoksulluk Kavramı ve Yoksulluğun Kadınlaşmasını Besleyen Faktörler"
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Kadın ve Aile Araştırmaları Dergisi 4(2), Aralık 2024: 77-101.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Handan KARAKAYA

YOKSULLUK KAVRAMI VE YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI

ÖZ

Yoksulluk farklı boyutlarda toplumsal bütünü etkileyen sosyal bir olgudur. Yoksulluk, birçok yönüyle “yoksun olma” ve “erişememe” durumunu ifade etmek amacıyla kullanılan bir kavramdır. Kadınlar cinsiyet ayrımcılığının bir sonucu olarak yoksulluğu erkek bireylere göre daha derin bir biçimde yaşamaktadırlar. Kadınların yoksulluğu erkeklere oranla daha derin ve daha kapsamlı bir biçimde yaşaması “yoksulluğun kadınlaşması” kavramının ortaya çıkmasına neden olmuştur. İlk defa ABD’de Pearce tarafından kullanılan kavram, erkeğe bağımlı kadınların erkeğin kaybıyla yaşadığı yoksulluk durumunu ortaya koymuştur. Bir başka ifadeyle boşanma, ölüm, ayrılık gibi nedenlerle birlikte olduğu erkeği kaybeden kadınlar, yoksulluk riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Pearce 1978 yılında tek ebeveynli aileler üzerine yaptığı çalışmada aile reis kadın olan ailelerin, aile reisi erkek olanlara oranla %30 daha yoksul olduğu sonucuna varmıştır. Kadınlar toplumsal hayata katılım konusunda, toplumsal fırsatlara erişim gibi konularda erkeklerle eşit haklara sahip olmadıklarından istihdam içerisindeki yerleri erkeklere göre daha dar olmakta ve daha düşük ücretlerle çalışma durumunda kalmaktadırlar. Bu nedenle bizim çalışmamız “yoksulluk” ve bu yoksulluk içinde de “kadın yoksulluğuna” odaklanmıştır. Çalışmanın amacı kadınların yoksulluk deneyimlerinin erkeklere oranla yüksek olmasının nedenlerini birçok açıdan ortaya koymaktır. Bu nedenle nitel çalışma yöntemi seçilmiştir. Literatür taramasına dayalı olarak yapılan çalışmada kadınları yoksulluk riski ile karşı karşıya bırakan unsurlar bir araya getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kadın, Yoksulluk, Yoksulluğun Kadınlaşması, Toplumsal Cinsiyet.

THE CONCEPT OF POVERTY AND THE FEMINIZATION OF POVERTY

ABSTRACT

Poverty is a social phenomenon that affects the social whole in different dimensions. Poverty is a concept used in many ways to express the state of “deprivation” and “inaccessibility”. As a result of gender discrimination, women experience poverty more deeply than men. The fact that women experience poverty in a deeper and more comprehensive way than men has led to the emergence of the concept of “feminization of poverty”. The concept, which was first used by Pearce in the USA,

revealed the state of poverty in which women dependent on men live with the loss of their man. In other words, women who lose their partner due to reasons such as divorce, death, or separation face the risk of poverty. In his 1978 study on single-parent families, Pearce concluded that female-headed families were 30% poorer than male-headed families. Since women do not have equal rights with men in terms of participation in social life and access to social opportunities, their place in employment is narrower than men, and they have to work for lower wages. Therefore, our study focused on “poverty” and, within this poverty, “women’s poverty”.

The aim of the study is to reveal the reasons why women’s experiences of poverty are higher than men’s in many ways. For this reason, the qualitative study method was chosen. In the study based on the literature review, women. The factors that expose them to the risk of poverty have been tried to be brought together.

Keywords: Women, Poverty, Feminization of Poverty, Gender.

GİRİŞ

Yoksulluk geçmişten günümüze kadar var olan sosyo-ekonomik sorunlardan birisidir. Bu bağlamda yoksulluk, sosyal bir olgu olarak ele alınmaktadır. Her ne kadar kentleşme ve sanayileşme sürecinin kent yoksulluğunu derinleştirip yaygınlaştırdığı ifade edilse de sanayi öncesinde de yoksulluğun yaygın bir etki alanına sahip olduğu bilinmektedir. Toplumlar farklı gelir seviyelerine göre biçimlenmiş toplumsal gruplardan oluşmaktaydı. Ancak yoksulluğu ortaya çıkaran faktörler, her dönemde bir birinden farklı içerik taşıdığı gibi toplumdan topluma da farklılaşmaktadır. Dolayısıyla yoksulluğu besleyen, derinleştiren, sosyolojik, psikolojik, ekonomik, antropolojik, zihinsel birçok faktörden bahsedilebilir (Çuhadar ve Algan, 2019: 84). Ancak biz konumuz gereği yoksulluk ve bu yoksulluk içinde kadınların konumu üzerinde duracağız. Yoksulluk kadın erkek tüm cinsiyetleri içine alan bir kavram olmakla birlikte kadın yoksulluğu, yoksulluğun kendi koşulları içinde yine birçok farklı faktöre bağlı olarak ortaya çıkan cinsiyet işaretli bir kavramdır. Kadınlar, toplumsallaşma süreçlerine bağlı olarak farklı ayrımcılıkların nesnesi olabilmektedirler. Kadınların uğradıkları ayrımcılıkların en önemli sonuçlarından birisi de yoksulluktur. Bu nedenle Kabeer (2003: 1), yoksulluğun “cinsiyete dayalı” bir sorun olarak tarif etmeyi tercih etmiştir. Bunun nedeni olarak da kadın ve erkeklerin yoksulluğu farklı ve eşit olmayan bir biçimde deneyimlemelerini gösterir. Kadın ve erkekler birbiriyle ilişkili olmakla birlikte farklı süreçlerle yoksullaşır. Goldberg ve Kremen (1990: 2-3), yoksulluğun kadınlaşması (feminization of poverty) nı bir dar anlamda bir de geniş anlamda tanımlamaktadırlar. Dar anlamda yoksulluğun kadınlaşması, kendilerini ve ailelerini geçindiren kadınların yoksulların çoğunluğunu oluşturmasıdır. Bunun önemli göstergelerinden

biri olarak da 1980'lerde ABD'de yapılan çalışmalarda bekâr annelerin ailelerinin tüm yoksul ailelerin 3/5'nü oluşturması gösterilmektedir. Geniş anlamda ise kadının değişen yaşam koşulları ile birlikte kamusal, sosyal ve ekonomik olanaklardan nicel ve nitel olarak yeterince yararlanamadığı durumlar, kadının yoksullaşma süreci olarak ifade edilmektedir (Çamur Duyan, 2010: 21). Kısaca ailenin biçimlenme sürecinde yaşanan değişimler, farklı aile biçimlerinin ortaya çıkması, boşanma, evlilik dışı çocuk edinme, kadınların aile reisi olduğu hane sayısının artması, çocukların çoğunlukla anneleri tarafından bakılmaları gibi durumların yaygınlık kazanması "yoksulluğun kadınlaşması" kavramının ortaya çıkmasına ve yaygınlaşmasına sebep olmuştur (Şener, 2012: 55). Yoksulluğa kadın demografisi bağlamında bakıldığında, dünyanın farklı bölgelerinde farklı tabloların söz konusu olduğu ifade edilebilir. Durum, gelişmiş ülkeler açısından daha iyi bir noktada olmakla birlikte gelişmekte olan ülkelerde tablonun çok daha ağır bir durumdadır. Örneğin ABD'de yapılan çalışmalarda özellikle 1960'tan beri milyonlarca Amerikalı kadının işgücü piyasasına girdiğinin ancak bunun kadınların çoğunluğu için ücretli istihdam, ekonomik bağımsızlık veya gerçek özgürleşme anlamına gelmediği ifade edilmektedir. İşyerinde cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizliği azaltmak için işgücü piyasası faktörleri ve hükümet politikaları incelendiğinde, çoğu kadının çalışmasına rağmen yoksulluktan kurtulacak kadar kazanmadığını tespit edilmiştir (Golberg, 1990: 17). Öztürk ve Çetin (2009: 2671) de çalışmalarında yoksul olan ülkelere Suriye, Şili ve Bangladeş'te kadın-erkek ücret eşitsizliklerine vurgu yapmış ve bu oranları ülkelere göre sıralamışlardır. Buna göre, Bangladeş'te kadınlar, erkeklerin kazancının % 42'si, Suriye'de % 60'ı ve Şili'de %61'i kadar ücret alabilmektedirler. Bununla birlikte dünya çapında 1,5 milyar yoksulun %70'ini kadınlar oluşturduğu düşünüldüğünde yoksulluk ve cinsiyet arasındaki ilişki çok daha net bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Turgut (2019: 319) ise çalışmasında bölgelere göre kadınların tam zamanlı ve güvenceli olarak istihdam edilme oranlarını vermiştir. Buna göre, Sahra Altı Afrika'sında kadınların %12'si tam zamanlı olarak istihdam edilirken, Avrupa Birliği ülkelerinde bu oran %52 dir. Avrupa Birliği dışındaki Avrupa ülkelerinde bu oran % 49 olarak ifade edilmektedir. Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da ise %29 dur. Gelişmekte olan ülkelere kadınların yoksulluk oranı gelişmiş ülkelere göre oldukça yüksektir. Yoksulluğun ülkelere arasındaki farklı dağılımı kavramsal farklılıkları da beraberinde getirmektedir. Mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluk ülkelere göre yoksulluk durumunu ifade etmede tercih konusu olabilmektedir. Narinç (2022: 75) çalışmasında yoksulluğu ölçmede Batı ülkelerinin göreceli yoksulluğu dikkate alırken, ABD ve gelişmekte olan ülkelerin mutlak yoksulluk durumunu dikkate aldığını ifade etmektedir. Bunun yanında OECD de göreceli yoksulluk kriterlerini yoksulluk durumlarını belirlemede kullanmaktadır. Bunun yanında Sachs (2005: 59), kadın yoksulluğunun yüksekliğini kanıtlayan durumlardan bahsetmektedir. Buna göre yoksul hanelerin altı ya da yedi çocuğu olmaya devam ediyor ve bunun nedeni de kadının toplumsal rolünün esas olarak çocuk yetiştirmek olarak görülmesidir. Bu da kadının istihdam hayatında eğitim engeli nedeniyle çok

az seçeneğe sahip olduğunu ve sonuç itibarıyla evde bakım verme konumundan çok fazla uzaklaşmadığını göstermektedir. Kadınlar temel sosyal güvence ve yasal haklardan yeterli oranda yararlanamadıklarından ve özellikle dul kaldıktan sonra ekonomik durumları daha da kötüleşmektedir.

Tarihin derinliklerine kadar uzanan büyük cinsiyet eşitsizlikleri, dünyanın bazı bölgelerinde modern ekonomik büyümeye ulaşılsa bile kadınların konumunda hızlı bir dönüşüm sağlayamamıştır. Az gelişmiş bölgelerde ise bu eşitsizlik durumu her alanda olduğu gibi ekonomik alanda da oldukça derin bir biçimde yaşamaya devam etmiştir.

Sosyal bir sorun olan yoksulluğun nedenleri üzerine tartışırken, elbette tek bir nedene bağlı olarak yoksulluğu açıklamak mümkün değildir. Pek çok nedene bağlı olarak ortaya çıkan ve yaygınlaşan yoksulluk içinde kadın yoksulluğu geniş bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla kadın yoksulluğu çok boyutlu sosyal bir sorun olarak da tanımlanabilir. Kadın yoksulluğunu besleyen unsurlar noktasında genel bir çerçeve çizmek gerekirse;

- ✓ Kadınların toplumsal hayata katılımlarının sınırlandırılması
- ✓ Kadınların karar alma süreçlerinden dışlanmaları
- ✓ Kadınların toplumsal fırsatlara erişimlerinin farklı gerekçelerle engellenmesi
- ✓ Kadınların kaynaklara ulaşma konusunda yaşadıkları engellenmişlik
- ✓ Sosyal sermaye yetersizliği nedeniyle kadınların düşük ücretli güvencesiz işlerde çalışmak zorunda kalması
- ✓ Nitelikli iş gücü olarak çalışma fırsatlarına erişimlerinin engellenmesi
- ✓ Ekonomik olarak bağımlı bireyler olmaları nedeniyle (eş, baba, erkek kardeş, erkek akraba vb.) erkek yakınlarının kaybı durumunda yaşadıkları yoksulluğun derinleşmesi veya yoksulluk riski ile karşı karşıya kalmaları
- ✓ Sosyal ve kültürel normların kadın özgürlükleri üzerinden biçimlenmiş olması
- ✓ Ataerkil toplumsallaşma süreçlerinin hala birçok toplumda etkin olması
- ✓ Göç, savaş ve çatışma durumları da kadınların yoksullaşması üzerinde etkili olan faktörler arasındadır.

Tüm bunlara bakıldığında kadının toplumda bir birey olarak kabul görmemesi onu tüm alanlarda ikincilleştirdiği gibi yoksulluk riskiyle de daha fazla karşı karşıya bırakmaktadır.

Çamur Duyan(2010: 20) ise farklı koşulların ortaya çıkardığı eşitsizliğin beslediği kadın yoksulluğunun kadınlar üzerinde öne çıkardığı özellikleri şöyle sıralamaktadır:

- ✓ Yoksul kadınlar kentlerin gecekondu kesimlerinde veya kentin periferisinde yer alan alanlarda yaşamını sürdürür
- ✓ Genellikle göç deneyimi yaşamışlardır
- ✓ Eğitim düzeyleri düşüktür
- ✓ Evlilik yaşları düşüktür
- ✓ Kalabalık ailelerden gelirler
- ✓ Temizlik, çocuk/yaşlı bakımı gibi düşük ücretli güvencesiz işlerde çalışırlar
- ✓ Ev içi üretimle mutfak giderlerini önemli oranda azalttıkları
- ✓ Sosyal yardımlara başvururlar

Şener'in (2012: 55) Buvinic'den aktardığına göre kadın yoksulluğunun iki temel belirleyici özelliği bulunmaktadır. Bunlardan ilki kadınların istihdam piyasasındaki konumu, ikincisi ise eğitim durumlarıdır. Kadınların sosyal, siyasal ve ekonomik fırsatlara erişimlerinin önündeki engeller yoksullaşma risklerini artırmakta ve kadın yoksulluğunun alanını genişletmektedir.

Kadınlar cinsiyet ayrımcılığının sosyal ve kültürel alanlar üzerindeki etkileri bağlamında yoksulluğu deneyimlemede erkeklerden farklılaşmaktadırlar. Erkekler de savaş, göç, engellilik, istihdam darlığı gibi faktörlere bağlı olarak yoksulluğu geniş kitleler halinde deneyimlemektedirler ancak kadınlar bu deneyimleri, düşük ücret, güvencesiz işler, düzensiz işler, yeterli mesleki eğitime sahip olmama, ırk gibi çoklu nedenlere bağlı olarak daha derin bir biçimde yaşamaktadırlar. Goldber (1990: 18), bu durumu ABD'de cinsiyete ek olarak, yoksulluk yapbozunun bir başka önemli parçası olarak evi geçindirenin kadın aile reisi olduğu tüm yoksul ailelerin yaklaşık beşte üçünün ya siyah ya da Hispanik olmaları ile desteklemektedir. Amerika özelinde tartışıldığında kadın olmanın yanında siyah kadın olmak katmanlı bir yoksulluk deneyimini ortaya çıkarmaktadır. Bu da kadınların yoksulluklarını etkileyen faktörlerin sayısını artırdığı gibi yoksulluk durumlarını da çeşitlendirmektedir. Buna gelişmekte olan ülkeler bağlamında bakıldığında din, ırk, mezhep farklılıkları, engelli olma ve göçle gelmiş olma faktörleri kadının yoksulluğu deneyimleme riskini katmanlaşmaktadır.

YOKSULLUK BAĞLAMINDA TEMEL TARTIŞMALAR

Dünyada modernleşmenin hikâyesi biraz da yoksulluğun hikâyesi gibidir. Sanayi devrimi ve ardından ekonomik krizlerin alanını genişlettiği liberal ekonomi politikaları, yoksulluğu dünya üzerinde görünür ve algılanır hale getirmiştir. Yoksulluk farklı açılardan toplumsal bir sorun olarak değerlendirilmekle birlikte, dünya üzerinde savaş, göç, istihdam sorunları gibi unsurların etkisiyle giderek evrensel bir sorun olarak da tanımlanmaya başlamıştır. Kar (2014: 211) küreselleşme sürecinde toplumsal tabakalaşma, kentsel yerleşim ve kültürel yapılanmalarda ortaya çıkardığı yeni dinamiklerin, yoksulluğu hem kentsel hem de kırsal alanlarda daha görünür kıldığını ifade etmektedir. Konuyla ilgili olarak Sachs (2005: 26), birkaç yüzyıl önce, dünya çapında zenginlik ve yoksullukların büyük farklılıklar göstermediğini, Avrupa'nın Asya, Afrika ve Amerika'ya giden deniz yollarını keşfettiği sıralarda Çin, Hindistan, Avrupa ve Japonya'nın benzer gelir düzeylerine sahip olduğunu ifade etmektedir. Ona göre Marco Polo, Çin'in yoksulluğuna değil, görkemli kaynaklarına hayran kaldı. İlk Portekizli kâşifler, Batı Afrika'nın iyi düzenlenmiş kasabalarından etkilenmişlerdi ancak işbölümü ve teknik gelişmelerle yoksulluk dünya üzerinde alanını oldukça genişletti. Buna rağmen yoksulluğun sınırlarını belirlemek, geçmiş ve bugündeki kriterlerini birbirinden ayırmak ve tüm yönleriyle yoksulluğu karşılayacak bir tanım yapmak oldukça zordur. Söz konusu kadınlar olduğunda bu tanımları yapmak biraz daha zorlaşmaktadır. Bunun en temel sebebi, kadınların toplumsal cinsiyet ayrımcılığına bağlı olarak eğitim, sağlık, istihdam, siyaset gibi hizmet alanlarına ulaşımında erkeklere oranla sahip oldukları fırsat eşitsizliğidir. Dünyada ve ülkemizde kadınların istihdam, eğitim ve siyaset alanında varlıkları erkeklerin gerisindedir. Bir aile bütünü içerisinde birey olarak hakları ve talepleri en asgari düzeyde tanımlanan kadınlar, yaşamlarının ilerleyen aşamalarında hayatlarını yönetebilecek güce sahip olamamaktadırlar. Bu bağlamda en öne çıkan nokta kadınların eğitimidir. Eğitimsizlik yoksulluğu aşma yollarını tıkadığı gibi yoksulluğun nesiller arasında geçişine de zemin hazırlamaktadır.

Genel olarak en temel gereksinimlerini karşılayamayan, hayatını devam ettirmek için gerekli kaynaklara sahip olamayan ve bu duruma bağlı olarak ortaya çıkan bağımlılıklar eşliğinde yaşamak zorunda kalan birey, büyük oranda toplumun marjinalleştirdiği alanlara aidiyetini pekiştirecektir (Fidan, 2016: 14). Aytaç (2013: 66) bu durumu küresel yeniden yapılanmanın ürettiği yüksek risk koşullarına bağlamaktadır. Ona göre bu süreç toplumda kaybedenlere dair geniş bir kesimin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu da yoksulluğun ulusal ve uluslararası politikalar çerçevesinde "yönetilmesi" gereken bir sorun olduğu yönündeki değerlendirmelere yol açmaktadır (Taşgın, 2017: 199). Bilindiği gibi yoksulluk, en temelde bireyin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan ihtiyaçların karşılanıp karşılanamamasına durumuna bağlı olarak biçimlenmektedir. Sosyal bir varlık olan insan, hem toplumsal hem de fiziksel varlığını sürdürmek için çeşitli ihtiyaçlara sahiptir.

Bu ihtiyaçları karşılamadan yaşamını sürdürmesi ya da sağlıklı bir yaşam sürmesi mümkün değildir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi dünya üzerinde yoksullukla ilgili tüm sınırları belirlemek mümkün değildir. Yoksulların tam sayıları, nerede yaşadıkları, sayılarının ve ekonomik koşullarının zaman içinde nasıl değiştiğine dair birçok tanım ve yoğun tartışmalar vardır. Hart (2002: 24) yoksulluğu kadınların penceresinden ele alırken, genel bir çerçeve çizmeyi de başarır. Ona göre yoksulluk geleneksel olarak bir tür “ötekilikle” - beyaz olmamakla, gelişmemiş olmakla, kadın olmak veya beyaz olmayan bir adam olmakla ve kişisel başarısızlıkla ilişkilendirilmiştir. Kan’ın (2014: 14) çalışmasında da kadınların hane reisi olduğu aileler ve dışlanmışlar yoksulluk çemberinin üyeleri olarak tanımlanmıştır. Bu bağlamda farklı ayrımcılıklar ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığının ortaya çıkardığı mağduriyetlerin kadınların yoksullaşması üzerinde önemli etkileri olduğunu ifade edebiliriz.

Sachs (2005: 20) yoksulluğu üç derecede tanımlamaktadır. Bunlardan ilki aşırı (veya mutlak) yoksulluk, ikincisi orta düzeyde yoksulluk ve sonuncusu göreceli yoksulluktur. Bu yoksulluklar üzerinden kadın yoksulluğuna gitmeden önce bu yoksulluk biçimlerinin kısaca tanımlanması gerekmektedir.

Mutlak Yoksulluk

Aşırı yoksulluk diğer bir ifade ile mutlak yoksulluk, hanelerin/bireyin hayatta kalmak için temel ihtiyaçlarını karşılayamaması anlamına gelir. Burada söz konusu olan beslenememe durumu ve kronik bir açlıktır. Bununla birlikte hane veya birey sağlık hizmetlerine erişemez, güvenli içme suyu ve çevre olanaklarından yoksundurlar, çocukların bir kısmı veya tamamının eğitimi için gereken paraya sahip değillerdir ve belki de ilkel barınaklardan bile yoksundurlar. İklim koşullarına dayanıklı bir barınma alanı söz konusu değildir. Örneğin yağmuru kulübeden uzak tutacak bir çatı, ocaktan çıkan dumanı uzaklaştıracak bir baca gibi yaşam alanının zorunlu gereçleri bunlar arasındadır. Ayrıca çevrede rahatça dolaşmasını sağlayacak ayakkabı gibi temel giyim eşyalarından mahrum oluş bu yoksulluğun temel ölçütleri olarak sıralanabilir. Orta ve göreceli yoksulluğun aksine, aşırı yoksulluk yalnızca gelişmekte olan ülkelerde görülür. Orta düzeyde yoksulluk, genellikle temel ihtiyaçların ancak zar zor karşılandığı yaşam koşullarını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır (Sachs, 2005: 20). Bu bağlamda mutlak yoksulluk, ortalama bir yaşam süresi için ihtiyaç durulan temiz su, besin, hastalık durumunda bakım, ilaç ve tedavi imkânlarından yoksunluğu ifade etmektedir (Semerci, 2012: 190-191). Mutlak yoksulluk, bireyin yaşamını sürdürmesi için gerekli olan asgari oranda besin, barınma, sağlık ve tedavi imkânlarından yoksun olma durumu olarak tanımlanabilir. Bu bağlamda, bireyin veya hane halkının yaşamını sürdürebilmesi için gerekli minimum kalori normunun gerektirdiği tüketim harcamalarının parasal değeri mutlak yoksulluk çizgisini oluşturmaktadır. Yeterli para harcayamama durumunda olan ve yoksulluk çizgisinin altında kalan bireyler ve hane halkı mutlak yoksulluk kavramı içinde tanımlanmaktadır (Uçar, 2011: 9-10). Bunun yanında

Gündoğan (2008: 43) da mutlak yoksulluğu bireyin ya da hane halkının yaşamını sürdürebilecek asgari refah düzeyini yakalayamama durumu olarak ifade etmiştir. Ona göre mutlak yoksulluk, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmekle birlikte mutlak yoksulluğun ölçülmesi için bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan asgari tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekmektedir. Bu durum gıda yoksulluğu seviyesi ölçülerek ortaya konulmaya çalışılmaktadır. Gıda yoksulluğunun ölçülmesinde temel ihtiyaçların maliyeti ölçülmekle birlikte, gıda enerjisi ve gıda paylaşımının da ölçülmesi gerekli olabilmektedir.

Dünya Bankası'nın 1990 da açıkladığı rakamlara göre, bir insanın hayatını devam ettirebilmesi için gerekli minimum kalori miktarı 2.400 kalordir. Bu bağlamda 2.400 kalorilik gıda sepetinin fiyatı, mutlak yoksulluk sınırı olarak belirlenmiştir (Memiş, 2014: 148). 2005 fiyatlarıyla ölçülen günlük 1,25 dolarlık yoksulluk sınırı, 1993 yılında ayarlanan 1.08 dolarlık yoksulluk sınırının yerini alır (WB, 2008). 2015 yılında yoksulluk sınırını revize eden Dünya Bankası, 1,90 dolardan daha az harcama yapmayı mutlak yoksulluk sınırı olarak belirlemiştir. Satın alma gücünün ülkeler arası gösterdiği fark da rakamların belirlenmesini zorlaştırmaktadır (Roser and Ortiz-Ospina, 2018). Narinç (2022: 76) çalışmasında Dünya Bankası'nın mutlak yoksulluk içinde yaşayan küresel nüfusun 1800'lerde %80 üzeri olduğunu günümüzde ise bu oranın %20'lere kadar düştüğünü aktarmaktadır. Pogge (2009: 59) Dünya Bankası'nın yoksulluk istatistikleri ile ilgili sorunlardan bahsetmektedir. Buna göre yalnızca gelir ve tüketim harcamaları yoksulluk durumlarını belirlemede yetersizdir. Göreceli durumları gölgede bırakan bu yaklaşıma kadın yoksulluğu açısından baktığımızda, aile yapısının değişimi, ebeveyn yükümlülüklerindeki farklılaşmalar, ekonomik güvencesizlik, gelir getiren bir işte çalışma niteliğine sahip olmama gibi durumların kadınlar açısından görünürlüğü düşük bir yoksulluğu ortaya çıkardığını da söyleyebiliriz (Topçuoğlu ve Aksan, 2014: 141).

Bununla birlikte Dünya'nın aşırı yoksul nüfusunun ezici çoğunluğunun, 2001 yılında, Doğu Asya, Güney Asya ve Sahra Altı Afrika olmak üzere üç bölgede yoğunlaşması toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve kadın yoksulluğu açısından da anlamlıdır. Sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerde yoksulluk ve bu yoksulluk içerisinde de kadın yoksulluğu artmaktadır. 1981'den bu yana, Sahra Altı Afrikadaki aşırı yoksul sayıları artmış, ancak Doğu Asya ve Güney Asya'da azalmıştır (Sachs, 2005: 20). Klasen (2009: 21) mutlak yoksulluğun dünya üzerinde en fazla tehdit ettiği kitlenin gelişmekte olan dünya olduğunun altını çizmektedir. Bu yönüyle Klasen'e göre mutlak yoksulluk ve açlığın hem seviyesi hem de eğilimleri, gelişmekte olan dünyada büyük bir belirsizlik içindedir. Örneğin, kalori eksikliği en kötü Karayipler'de, düşük kilolu çocukların oranı özellikle Güney Asya'da ve bebek ve çocuk ölümlerinin en çok yaşandığı bölge de Sahra Altı Afrika'sıdır. Nihayetinde mutlak yoksulluk minimum kalori, su, gıda, giyecek, barınma gibi temel yaşam ihtiyaçlarının karşılanamama durumunu ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Tam bir yoksulluk durumu olarak açıklanan mutlak yoksulluk, yaşamın

sürdürülebilirliğini tehdit eden ciddi bir risk durumunu ifade etmektedir. Bölge- lere göre değişen sosyo-ekonomik faktörler, yoksulluk riskinin deneyimlenme bi- çimlerini farklılaştırmaktadır. Buna verilen önemli örneklerden birisi 2006 Dünya Kalkınma Raporu'ndan aktarılan bilgilerdir. Buna göre 2001'de Malîde doğan bir bebeğin bir yaşına gelmeden ölme ihtimali yaklaşık yüzde 13'tü ve buna karşılık, aynı yıl Amerika Birleşik Devletleri'nde doğan bir bebeğin ilk yılında ölme olası- lığı yüzde 1'den azdır. Daha genel olarak ifade edilirse, 2001'de Sahra Altı Afrika ülkelerinde beş yaş altı çocuklar için ölüm oranı, OECD ülkelerine göre yaklaşık 26 kat daha yüksektir (Moellendorf, 2009: 122). Elbette kadın yoksulluğu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin ortak sorunudur. Ancak gelişmekte olan ülkelerde kadın- ların yoksulluk mücadelelerinin daha derin bir yoksulluk durumunu ifade ettiği söylenebilir (Alptekin, 2014: 23).

Bunun yanında 2001 yılı verilerine göre Sahra Altı Afrika bölgesinde kadınların kazançları, erkeklerin kazancının %50'sinden azdır. Kırsal alanlarda ise kadınların kazançları neredeyse % 0 olarak ifade edilmiştir (Moellendorf, 2009: 122). Bu ra- kamlar gelişmekte olan ülkelerde yoksulluğun kadınlaşma oranının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Bunun yanında toplumsal cinsiyet ayrımcılığının önemli sonuçlarından biri olan kadınların sosyal ve ekonomik hayatta erkekler karşında ikincilleştirilmesi, gelirin elde edilmesi noktasında erkekleri kadınlar karşısında güçlendirmektedir. Kısaca ifade etmek gerekirse kadının kendini ifade edebilme kanallarının açık olmaması, mesleki beceriler kazanabilme fırsatlarından uzak tu- tulması, eğitim fırsatlarından yoksun olması onu gelir getiren imkânlardan uzak- laştırmaktadır. Toplumsal fırsatlardan yoksun bırakılmış kadınlar, düşük ücretli ve vasıfsız işlerde çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Düşük eğitim düzeyi, düşük çalışma becerilerine neden olmaktadır. Toplumsal fırsatlardan yoksunluk, düşük ücretli güvencesiz işlerde çalışmayı beraberinde getirmektedir (Alptekin, 2014: 25).

Görelî Yoksulluk

Görelî yoksulluk genellikle, ortalama ulusal gelirin belirli bir oranının altında- ki bir hane halkı gelir düzeyi olarak tanımlanır. Yüksek gelirli ülkelerdeki görece yoksulluk; kültürel mallara, eğlenceye, dinlenmeye ve kaliteli sağlık hizmetlerine, eğitime ve yukarı doğru sosyal hareketlilik için diğer gerekliliklere erişimden yok- sunluğu ifade etmektedir (Sachs, 2005: 20). Mutlak yoksulluktan farklı olarak, bi- reylerin refah düzeyinin ülkenin ortalama refah düzeyinin altında olma durumunu tanımlar. Bu yoksulluk biçiminde, bireyler, mutlak olarak temel ihtiyaçlarını karşı- layabilmektedirler ve sürekli bir gelirleri vardır ancak, kaynaklara ulaşmada fırsat eşitsizlikleri ile karşı karşıyadırlar. Sosyal ve kültürel yeterliliklerini geliştirme için yeterince kaynağa sahip olamayan bireyler, söz konusu alanlarda yeterliliklerini ge- liştiren bireylere oranla düşük gelir getiren işlerde çalışmak zorunda kalırlar. Bu ve buna benzer daha birçok nedene bağlı olarak genel refah düzeyinin altında kalırlar. Bu da topluma sosyal katılımlarını olumsuz yönde etkiler (Uçar, 2011: 10). Görelî

Yoksulluk tanımında insanın toplumsal bir varlık olması ön plana alınarak, yoksul olanlar için dahi tüketimi zorunlu görülen malların dâhil edildiği, toplumsal farklılıkları da içeren bir yaklaşım benimsenmiştir. Bu da her ülkenin kendi ortalama gelirine göre hesaplanarak, ortalama yaşam standartlarının bireyler arasındaki dağılımını göstermektedir (Semerci, 2012: 190-191). Göreli yoksulluk, toplumsal koşullara göre değişiklik gösterebilmektedir. Bu noktada göreli yoksulluk içinde bulunulan toplumun ekonomik ve kültürel seviyesi göz önünde bulundurularak oluşturulmuş ölçütler üzerinden değerlendirilmeye alınmaktadır. Göreli yoksulluk bireyin, kendisini toplumsal olarak yeniden üretebilmesi için gerekli tüketim ve yaşam düzeyi seviyesini ifade eder (Temiz, 2008: 61). Birey yaşamını sürdürmek için temel gıda tüketimi, barınma ve güvenliğe ihtiyaç duyduğu gibi bunlardan az hayati değer taşıyan sosyal ve kültürel etkinliklere de ihtiyaç duyar.

Görelî yoksulluk, bireyin ya da hanenin içinde bulunduğu sosyal grubun diğer üyeleri ile farklılıklarını ölçü alan bir yoksulluk değerlendirmesidir. Söz konusu sosyal gruplar arasındaki standartlar ölçü alınarak yapılan karşılaştırmalar sonucunda ortaya çıkan farkın anlam oranı üzerinden tanımlanır. Bu anlam, belli bir sınırın altında olursa birey ya da hane halkı göreli olarak yoksul sayılır (Tireli, 2010: 34). Bu bağlamda göreli yoksulluk, sadece kaynaklara erişememe ve yaşamı sürdürmeme durumu olarak tanımlanmamaktadır. Bundan daha fazlası olarak, birey ya da hane halkının, içinde bulunduğu toplumda belirlenen asgari bir yaşam düzeyine sahip olup olmadığı ile alakalı bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu açıdan göreli yoksulluk kavramı, farklı grupların sahip olduğu günlük asgari harcama oranından çok, gelir ve refahın dağılımındaki eşitsizliklere işaret etmektedir (Coşkun, 2005: 184). Kadın ve erkekler arasındaki yapısal eşitsizlikler, kadınlar açısından göreli yoksulluğu da farklılaştırmaktadır (Şener, 2012: 51).

İnsani Yoksulluk

Temelde bireyin insanca yaşamasının mümkün olmadığı yoksulluk halini ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Bunun yanında Devlet Planlama Teşkilatı'nın (DPT, 2007-2013) hazırladığı 9. Kalkınma Planında "insani yoksulluk" kavramı şu ölçütler üzerinden tanımlanmıştır:

- ✓ Eğitim Durumu (okur-yazarlık),
- ✓ Yetersiz beslenme,
- ✓ Kısa yaşam süresi,
- ✓ Ana-çocuk sağlığının yetersizliği,
- ✓ Önlenebilir hastalıklara yakalanmak gibi temel insani yeteneklerden (capabilities) yoksun olmak biçiminde tanımlanmıştır.

Buna göre temel olarak insan yaşamını sürdürmede etkili olan mal, hizmet ve altyapıya, enerji, sağlık, eğitim, iletişim ve içme suyuna erişim olanaklarının kırsıtlılığı yoksulluğu beslemekte ve büyütmektedir. Dolayısıyla insani yoksulluk süreci, bireyin, insan yaşamı için temel ihtiyaçlara (barınma, yeme-içme, eğitim ve sağlık gibi) ulaşma konusunda yeterli imkânlarla sahip olmama durumudur. Bu durumu açıklamak amacıyla Amartya Sen (2003: 43) köklerini Adam Smith, Karl Marx ve Aristoteles'e dayandırdığı “yapabilirlikten yoksunluk” teorisini geliştirmiştir. Bu noktada bireyin hayatında “yapabilirlik yaklaşımı” önem kazanmaktadır. Bu yaklaşım, yapabilme kapasitesi üzerinden tanımlanmaktadır. Birey içinde bulunduğu koşullarda yapabildikleri aracılığı ile yaşamını sürdürme fırsatlarına erişmektedir. Dolayısıyla hayat, farklı işlevlerin kombinasyonu ile sürdürülebilir bir hale gelmektedir. Aynı yaklaşımla Sen (2004: 126-128) “Özgürlükler ve Kalkınma” adlı eserinde, yoksulluğu, standart yoksulluk ölçütü olan gelir azlığından çok temel kapasitelerden yoksunluk olarak değerlendirmektedir. Bunun yanında kapasite yoksulluğu yaklaşımının düşük gelir ve yoksulluğun başlıca nedenlerinden biri olduğunu kabul eder. Fakat gelir yetersizliğinin kişinin kapasite yoksunluğunun başlıca sebebi olabileceği görüşünü reddetmez. Ve yoksulluğa kapasite yaklaşımı açısından yapılan değerlendirmeleri şu şekilde sıralar:

1. Yoksulluk durumu kapasite yoksunluğu üzerinden makul biçimde saptanabilir; bu yaklaşımın temeli yoksunluklar üzerinde yoğunlaşmaktır
2. Kapasite yoksunluğunu besleyen gelir azlığı dışında etkenler de söz konusudur. Gelir azlığı dışındaki faktörler de yapabilirliği etkilemektedir (gelir, kapasiteyi ortaya çıkaran tek araç değildir)
3. Düşük gelir ile düşük kapasite arasındaki araçsal ilişki, farklı topluluklar arasında hatta farklı aileler ve farklı bireyler arasında değişebilir bir etkiye sahiptir.

Üzümcü (2014: 139-140) insani yoksulluk kavramının üç kriterle yoksulluğu ölçmeye çalıştığını ifade etmektedir. Bu kriterlerden ilki, yaşam süresi olarak ifade edilmektedir. Buna göre uzun bir yaşamdan yoksun olma insani yoksulluğun ilk göstergesi olarak kabul edilmekte ve 40 yaş altı yaşam süresi insani yoksulluk olarak ele alınmaktadır. İkincisi eğitim olarak tanımlanmakta ve yetişkin (15 yaş üstü) okuma-yazma bilmeme oranı, eğitim imkânlarına ulaşamama insani yoksulluk olarak kabul edilmektedir. Son sırada ise ekonomik ve sosyal imkânlar yer almaktadır. Buna göre, bireylerin ekonomik ve sosyal imkânlardan yoksun olması insani yoksulluğun bir diğer göstergesi olarak kabul edilmekte ve bu yoksulluk birçok açıdan yoksulluğun en derin halini ifade etmektedir. Bu bağlamda Gündoğan (2008: 42-43) ise insani yoksulluğu: “açlık”, “eğitimsizlik”, “barınacak bir evinin olmaması”, “hasta olmak ve tedavi olamamak”, “hiçbir işinin olmaması

ya da iyi bir işe sahip olamamak”, “kirli suyun sebep olduğu hastalık nedeniyle çocuğunu kaybetmek”, “gelecek korkusuyla yaşamak ve çocuklarının geleceğinden endişe duymak”, “umutsuzluk” olarak tanımlamıştır. Bu tanımlar etrafında insani yoksulluk bir erişememe/erişimsizlik durumu olarak da açıklanabilir. Bireyin birçok faktöre bağlı olarak güncel gelişmişlik düzeyini takip edememesi ve buna bağlı olarak fırsatlardan yoksun olmasını ifade etmektedir.

Kronik Yoksulluk

Kronik yoksulluk birçok açıdan yoksulluğun döngüsellliğini ifade etmektedir. Bu noktada yoksulluk emaresi olarak değerlendirilen gelir yetersizliği, açlık, kötü beslenme, sağlıklı içme suyuna erişememe, eğitim ve sağlık hizmetlerine erişimden yoksun olma, ayrımcılığa uğrama ve istismara açık olma durumlarını da içermektedir (Temiz, 2008: 63). Bilindiği gibi kronik yoksulluğun en önemli özelliklerinden birisi uzun süreli olması ve nesilden nesile miras olarak aktarılabilesidir. Birçok açıdan yoksulluk, evrensel boyutlara ulaşmış bir sorun haline gelmiştir ve gelişmemiş ya da gelişmekte olan bölgelerin yoksullaşma süreci bu “yoksulluğu” büyüten temel sebeplerden biridir. Dolayısıyla yoksulluğun az gelişmişlik sorunu olmamakla birlikte, gelişmiş ülkelere oranla daha sarsıcı bir biçimde az gelişmiş bölgelerde yaşandığını ifade edebiliriz. Bu bağlamda, farklı sebeplere bağlı olarak ortaya çıkan göçler ve mülteci akınları yoksulluğu geliştirmekte olan ülkelerin ve hatta gelişmiş ülkelerin gündeminde de önemli bir yere taşımıştır. Dünyaya egemen olan gelir dağılımı adaletsizlikleri, yoksulluğu besleyen en önemli unsurlardan birisidir. Dünya nüfusunun % 10’unun toplam dünya gelirinin yüzde yetmişten fazlasını elde ettiği düşünüldüğünde gelir dağılımı adaletsizliğinin boyutları daha net bir biçimde görülebilecektir (Arpacıoğlu ve Yıldırım, 2014: 64). Dünyanın içinde bulunduğu gelir dağılımı adaletsizliğinin sonuçlarından biri olarak kronik yoksulluk, salt ekonomik haklardan yoksun olmayı ifade etmemektedir. Aynı zamanda uzun süreli, şiddetli bir biçimde yaşanan ve nesilden nesile aktarılan yoksulluk anlamına da gelmektedir (Temiz, 2008: 63). Arpacıoğlu ve Yıldırım (2011: 64) ise yoksulluk sınırının altında yaşayanları oranının 2,5 milyarı aştığını ifade etmektedirler. Yapılan yardım ve desteklerle dünya üzerinde yoksulluk oranları bir miktar gerilemiş olsa da özellikle pandemi süreci, dünya üzerinde etkili olan enflasyon verileri, iş piyasasının karşı karşıya olduğu sorunlar, küreselleşme yoksulluk oranlarını önemli oranda artırmıştır (Özşahin ve Uluer, 2016: 256).

Sachs 2005 yılında yayımlanan “The End of Poverty” adlı kitabında Birleşmiş Milletler üyelerinin imzaladığı “Binyıl Bildirgesi” ile yoksullukta 8 temel hedef belirlendiğini ve 2025 yılına kadar yoksulluğun olmadığı bir dünya tasavvur edilebileceğinden bahsetmektedir (Sachs, 2005: 51). Kalkınma sorunu yoksulluğu besleyen temel faktörlerden biri olarak tanımlanmaktadır. Kalkınma sorunu, sömürge konumundaki ülkelerin, gelişmiş ülkeleri kaynaklarını sömürmek ve eko-

nomik olarak kendilerine destek olmamakla suçlamaları sonucunda ortaya çıkmış bir kavramdır. Bu da BM'yi, kalkınma alanında sorun yaşanan bölgelerdeki nüfusun yaşamlarını iyileştirmeye yardımcı olacak bilgi, deneyim ve kaynaklara erişim sağlama etkinlikleri geliştirmeye zorlamıştır. Eylül 2015'te uluslararası topluluk, 2016-2030 dönemi için sürdürülebilir kalkınma için yeni bir gündem kabul etti (Abashidze vd. 2016: 2). 2030 temel hedeflerinden ilki “yoksulluğun tüm biçimlerini her yerde sona erdirmek” olarak ifade edilmektedir. Bunun alt başlıklarında ise tüm boyutları ile yoksulluk içindeki erkek, kadın ve çocuk oranlarını yarıya indirmek olarak ifade edilmektedir ki bu kronik yoksulluğu hedef alan maddelerden birisidir. Bunun yanında 2030 yılına kadar kırılğan gruplara dayanıklılık kazandırmak ve yoksulluk yanlısı cinsiyete duyarlı ekonomik stratejiler oluşturma da bu kapsamda ele alınabilir (Peşkircioğlu, 2016: 5-6).

Temiz (2008: 64-67) kronik yoksulluğun ayırt edici niteliklerini dört başlıkta özetlemiştir. Ona göre kronik yoksulluğun ayırt edici özelliklerinden ilki, “süreklilik”tir. Buna göre, “yoksulluk süresi” yoksulluğun ana bileşenlerinden biri olarak ortaya çıkmaktadır ve çok boyutlu yoksulluk unsurlarından etkilenerek sürekliliği beslemektedir. Kronik yoksulluğun ikinci özelliği “sosyal destekten yoksun olma” durumudur. Sosyal destekten yoksun olma, yoksulluktan kurtulma ihtimalini azaltan unsurlardan biri olarak tanımlanmaktadır. Bu yönü ile ayrıma uğrayan, dışlanmış gruplar, ekonomik ve sosyal haklardan eşit biçimde yararlanamamakta, bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak da sıra dışı hale gelmekte ve yoksulluk çemberinin içine mahkûm olmaktadır. Kronik yoksulluğun üçüncü özelliği olarak sayılan “kronik yoksulluğun şiddetli bir biçimde yaşanması” bir fırsat yoksunluğu olarak da ifade edilmektedir. Uzun süreli yoksulluk deneyimleri, yoksul grupları olduğundan daha şiddetli yoksulluk riskleri ile karşı karşıya bıraktığı ifade edilmektedir. Kronik yoksulluğun son özelliği olarak sıralanan “çok boyutlu yoksulluk”, sadece gelirden değil aynı zamanda sağlıktan ve eğitimden yoksun olma gibi yoksulluğun farklı boyutlarını da içinde taşımaktadır.

Kent Yoksulluğu

Dünyada ekonomik ve teknolojik alanlarda izlenen hızlı gelişmeler bir yandan insanların yaşam kalitesini artırırken bir yandan da yoksul kesimlerin görünürlüğü artırılmaktadır. Dolayısıyla kentsel alanlar bu bağlamda ikili bir görünüme sahip olabilmektedir. Bir yandan yüksek tüketim ihtiyaçları ve bu ihtiyaçları karşılayacak gelire sahip olan kesimler, diğer yandan birçok temel ihtiyacını karşılamakta zorlanan yoksul kesimler. Akıllı ve Dirikoç'un (2017: 200) Mingione'den (1996) aktardıklarına göre, kavram olarak kent yoksulluğu, serbest piyasa rekabetinde artan baskıya ve hayatlarını idame ettirmeye yetecek gelirden ciddi erozyona maruz kalan kırsal nüfusu kapsamaktadır. Bu bize Sen'in “kapasite yoksunluğu”nu anımsatmaktadır. Göçle gerçekleşen yer değiştirme bireyleri sadece mekânlardan

ve sosyal çevresinden ayırmamıştır. Aynı zamanda “yapabilirlik” kapasitelerini geride bırakacakları yeni bir yaşam alanıyla karşı karşıya bırakmıştır. Bu süreç kent yoksulluğunu oluşturan birçok faktörün bir araya gelmesi ile ortaya çıkan bir durum olarak tanımlanmaktadır. En temelde kırdan kente göçler sonucunda yüksek nüfusa ulaşan kent yoksulları, iş niteliğinden yoksun olmaları nedeniyle birçok sektörde iş kısıtlılığı ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu noktada Aktaş'ın (2016: 25) kapitalizmin kendi açısından irrasyonel olduğunu ifade ettiği aile, cemaat, lonca gibi yapıları parçalayarak, üretici bireyler ve üretim araçlarına dönüştürdüğü yaklaşımı akla gelmektedir. Dolayısıyla kapital dünyanın üreticilerine dönüşemeyen kesimler, yoksulluk süreçlerinin kaçınılmaz parçaları olarak yaşamlarını sürdüreceklendir.

KADIN YOKSULLUĞU VEYA YOKSULLUĞUN KADINLAŞMASI SÜRECİ

Yoksulluğa dair kavramlara yakından bakıldığında bir sosyal sorun olarak kadın yoksulluğu, dünya üzerinde sosyal ve ekonomik gelişmelerle birlikte farklı nitelik ve biçimlere bağlı olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Yoksulluk, dünyanın var oluşundan günümüze kadar varlığını sürdüren ve gittikçe de derinleşen bir sosyal sorun olmaya devam etmektedir. Modern ekonomi politikaları toplumun bir kısmını istihdam ederken, kaynak ve hizmetlere ulaşımı zor olan kesimlerin ise yoksulluk deneyimlerini derinleştirmiştir. Çetin (2020:518) yaptığı çalışmada 2016 yılı verilerine göre OECD ülkeleri ortalamasında kadınların yoksulluk oranının %12.3 olarak kaydedildiğini bunun yanında erkeklerin yoksulluk oranının ise %10.9 olduğunu aktarmaktadır. Çetin Türkiye’de aynı dönemde bu oranların kadınlarda %17.5, erkeklerde ise %16.8 gibi yakın bir farkla seyrettiğini ifade etmiştir.

Kabeer (2003:28) ekonomik gelişmişlikte bir buzdağından bahseder. Bir piramit olarak tasarladığı bu buzdağının en tepesinde formel işgücü durmaktadır. Ancak buzdağının en altında ve görünmeyen kısmında ise yeniden üretim ve bakım (reproduction and care) emeği durmaktadır. Kadınlar, emeğin temel üreticileri olmalarına karşılık emeğin ücretlendirilme sürecinin oldukça dışındadırlar. Özşahin ve Uluer’e göre (2016: 261) kadın yoksulluğu sadece gelir eksikliği değil, “seçimler” ve “fırsatlar” hususundaki “kısıtlılık”tır. Bu da kadın yoksulluğunun farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkabileceğini göstermektedir.

Kökleri sanayi ve teknolojinin ilk gelişim dönemlerine kadar götürülebilecek olan bu “fırsat farklılıkları”, kadının yoksulluk sürecini geçmiştir de günümüzde de farklı biçimlerde beslemektedir. Örneğin sanayileşme süreci, ev içi üretimi fabrikalara taşıyarak bir anlamda kadın emeğini ücretli emeğin dışında bırakmış, ücret ödediğinde de en düşük seviyede ödenerek ücretli emeği ikincilleştirilmiş-

tir. Günümüz koşullarında da kadın emeğinin değersiz kılınması tutumu devam etmektedir. Dinçoflaz (2009: 53) da kadın yoksulluğunu besleyen üç boyuttan söz etmektedir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- ✓ Kadınların konumunun, işgücü piyasasında ve siyasette kurumsallaşmış ayrımcılıktan etkilenmesi
- ✓ Toplumun cinsiyet normlarının, biyolojik cinsiyet farklılığını aşarak, kadın ve erkeğin yerine getirmesi gereken sorumlulukları cinsiyetçi bir yaklaşımla ayırması
- ✓ Kadınların aile içindeki eşitsizliği.

Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) Raporu'na (2016: 4-5) göre cinsiyetler arası ücret farkı, emeklilik prim açıkları, aile bakım yükü, iş-yaşam dengesi gibi farklı faktörler kadınların yoksullaşması üzerinde etkili olmaktadır. Kadınların yarı zamanlı işlerde yoğunlaşmaları, bakım sorumlulukları kariyerlerinde büyük boşluklara neden olmaktadır. Çalışma yaşamında emeğinin karşılığını alamama, düzenli bir işte çalışamama, farklı faktörlere bağlı olarak işe ara verme gibi nedenler onların daha az emeklilik katkı payı biriktirmelerine neden olmaktadır. Birçok toplumda bağımlı aile üyeleri olarak tanımlanan kadınlar, türetilmiş emeklilik haklarına güvenmek zorundadırlar. Bununla birlikte kadınların işgücüne katılım oranları artış göstermiş olsa da bakım verme sorumlulukları, doğum nedeniyle işten ayrılma veya ara verme, kariyer fırsatlarına erişimi erteleme gibi nedenlere bağlı olarak erkeklerin gerisinde kalan bir iş deneyimi ve hizmet süresi söz konusudur. Kadınların ya tüm iş yaşamları boyunca ya da kariyerlerinin bir bölümünde yarı zamanlı çalışma olasılıkları erkeklerden çok daha fazladır. Yarı zamanlı çalışma, 55 yaş ve üzeri hem erkek hem de kadın işçiler arasında daha yaygındır. Ancak çalışanlar arasında kadınların yarı zamanlı çalışma olasılığı hâlâ erkeklerden daha yüksektir. Bu da kadınların erkeklere göre daha az kazanmasına neden olduğu gibi emeklilik gelirlerinin de erkeklerden az olmasına neden olmaktadır. Yarı zamanlı işlerde çalışan işçiler, tam zamanlı işlerde çalışan işçilere göre saat başına daha az kazanmaktadır. Hala birçok ülkede tam zamanlı çalışan kadınlar saat başına yaklaşık 15 dolar alırken, erkekler 17 dolardan fazla almaktadır. Ücret farkları da kadınları erkekler karşısında ekonomik olarak güçsüzleştirmektedir (Munnell ve Zhivan:2006:3-4). Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü 2016 Raporu'na göre 20 milyon Avrupalı (bunların 2/3'ü kadın) bağımlı yetişkinlere bakım vermeleri gerekçesi ile tam zamanlı olarak çalışmamaktadırlar. Yine tek ebeveynli ailelerde kadın aile reisleri yoksulluk ve dışlanmaya karşı savunmasızdır. Bunların %35.5'i de yoksulluk riski altındadır.

Kadınlar üretime emekleriyle önemli bir katkıda bulunurken, düşük ücret ve güvencesiz bir üretim sisteminde yer almaktadırlar. Bu ekonomi sistemi içinde kadınlar çok fazla emek ve enerji harcamakla birlikte hak ettikleri ücretleri alamamaktadırlar. Bunun yanında emekleri, düşük ücretlerle, işverenin artı değeri-

ni güçlendirmeye devam etmektedir. ve konumları artı değeri düşük karşılıklarla güçlendirmektedir. Ecevit (2003: 73) ise Türkiye özelindeki değerlendirmesinde, erkeklerin tarımsal istihdamdaki düşüşünü büyük ölçüde tarım dışı faaliyetlere yönelerek telafi ettiklerinin altını çizerken, kadınların 'gönüllü' olarak piyasadan ayrıldıklarını ifade etmiştir. Bunun en önemli gerekçesi olarak da kadınların mesleklerini kırdan kente göçten sonra değiştirememeleriyle açıklamıştır. Kent merkezinde istihdam şansı bulamayan kadınlar, ev hanımı olarak karşılıksız emek harcama alanlarına geri dönmüş veya ev işlerinin devamı olan kayıt dışı işlerde çalışmışlardır. Bir kısmı da yine kayıt dışı olmak koşuluyla üretim merkezlerinin işlerini evlerinde yapmışlardır. Türkiye açısından bir diğer gerekçe olarak da gelişmekte olan ülkelerde ihracata dayalı sanayileşme stratejisi sonucunda ortaya çıkan sanayideki genişleme, kadınlar için beklediği kadar çok istihdam yaratamamasıdır. Böylece ihracata dayalı sanayileşmeyle bağlantılı istihdam artışı, büyük işletmelerin dışında, özellikle evden çalışma eylemini güçlendirmiştir (Ecevit, 2003: 75; Arslan, 2018:151). Tüm bu piyasa akışı göz önünde bulundurulduğunda kadınların düşük ücretli güvencesiz işlerde istihdam edilerek üretime büyük katkıları sunduğunu ancak bunun karşılığı olan gelir seviyesine sahip olamadıklarını söyleyebiliriz. Bunun yanında piyasada emeği ile yer alamamanın yanında ev içi sorumluluklar kapsamında önemli bir emek gücüne sahip olan kadınlar, tamamen üretimin dışında tanımlanmaktadırlar. Ev içinde harcadıkları enerjinin hiçbir karşılığı yoktur. Yoksulluk kavramları göz önünde bulundurulduğunda içinde buldukları koşullarda emeklerinin değersizliği kadınları mutlak yoksulluk, görel yoksulluk, kent yoksulluğu ve insani yoksullukla erkeklere oranla daha fazla karşı karşıya getirmektedir. Kadınların toplumsal fırsatlara erişim konusunda karşı karşıya kaldıkları ikincilleştirilme durumu, onların yoksullukla mücadelede ellerini zayıflatmaktadır.

Çamur Duyan (2010:20) da çalışmasında yoksulluğun günümüz dünyasında kadınlara özdeşleştirilen bir sosyal ve ekonomik sorun haline geldiğinin altını çizmektedir. Bu özdeşleşme durumunu toplumsal cinsiyet rol ve sorumluluklarının eşitsiz dağılımına, kadının statüsündeki geriliklere, kadının toplumsal yaşama katılımının engellenmesine, kadının güçsüzleştirilerek erkeğe bağımlı hale getirilmesine, kadının toplumsal fırsatlara erişiminin kısıtlılığına bağlamaktadır. Kadın yoksulluğu, Pearce (1978)'in kavramsallaştırmasıyla "yoksulluğun kadınlaşması", kadın aile reislerinin yaşamlarına odaklanılması sonucunda ortaya çıkmıştır. Buna göre ABD'de yoksul aileler içinde tek ebeveynli ailelerin oranı 1960'ta dörtte birden (%28) biraz fazla iken 1987'de beşte üçe (%60) yükselmiştir. Bunlar içerisinde de aile reisi kadın olanların oranı yüksektir. Kavramın ortaya çıkmasında etkili olan 1980'ler ABD'sinde bekâr anneli aileler, çocuklu tüm yoksul aileler içinde büyüyen yaklaşık dörtte üçlük bir çoğunluğa ulaşmıştır. Bu da yoksulluğun kadınlaşması olarak ifade edilmiştir (Goldberg, 2010:3).

Yoksulluğu derinlikli olarak deneyimleyen kesimler içerisinde kadınların önemli bir çoğunluğa sahip olduğu bilinmektedir. Bu da “yoksulluğun kadınlaşması” kavramını gündeme getirmiştir. Hart (2002:25) “geçimlik iş” kavramının bir dizi feminist teorisyen tarafından kullanıldığını ifade etmektedir. Ona göre bu kavram, bir yönüyle işin ikili doğasını, yani tanınmayan ve ücretsiz diğer yönüyle de – sınırlı da olsa- yaşamı sürdürme gücü veren bir kavram olarak kullanılmıştır. Hart, sınıf yapısındaki eşitsizliklerin toplumsal işlevleri ve bireysel gücünü birbirinden ayırmaktadır. Bu ayrımların “ırk ve toplumsal cinsiyet kategorilerine” taşındığını ifade etmektedir. Bu da düşük ücretli güvencesiz işleri kadınlar açısından daha fazla bir seçenek haline getirmektedir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler tarafından kullanılan “yoksulluğun feminizasyonu” ifadesi, yoksulluk içinde yaşayanların büyük oranda kadın olduğu gerçeğinin altını çizmek amacıyla kullanılmaktadır. Bir başka ifadeyle söz konusu kavram, yoksulluğun kadınlar açısından daha şiddetli hale geldiği bariz bir eğilime işaret eder. (Holmes,2007:9).

Kabeer (2003:30), dünya üzerinde kadınların işgücüne katılımının istatistiki oranlarının da eksik ve güvenilmez olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca kadınların üretime ekonomik olarak katkıda bulunma biçimlerinin çeşitliliğine rağmen, yalnızca birincil faaliyetleri kaydetme eğiliminin devam etmesi, kadınların genellikle ‘ev hanımı’ olarak sınıflandırılmasına yol açmaktadır. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kadınların aile içi emeklerinin ve kayıt dışı işler için harcadıkları emek ve enerjinin değersizliği üretimde kaybolan bir emek oranını ortaya çıkardığı gibi kadın yoksulluğunu besleyen bir temel de oluşturmaktadır. Dolayısıyla her yönüyle görünmez bir emek olmakta ve kadınları çalışınlar ya da çalışmasınlar yoksulluk riski ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Dünya üzerinde kadınlar 1970’ler ve sonrasında, savaşlar, göç, eğitimsizlik, toplumsal cinsiyet algısından kaynaklı eşitsizliklere bağlı olarak yoksulluğu erkeklere oranla daha derin bir biçimde yaşamaya başlamışlardır. Bunun yanında kadınların geçmişten günümüze kadar ekonomik olarak büyük oranda erkeklere bağımlı olmaları yoksulluk risklerini artıran bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Moghadam (2005:1) çalışmasında yoksulluğun kadınlaşmasını tetikleyen şu üç faktörden bahsetmektedir:

- ✓ Hane reisi kadın olan ailelerin artması (eşin kaybedilmesi, boşanma vb)
- ✓ Aile içindeki eşitsizliklerin kadın ve kızlara karşı önyargıları beslemesi
- ✓ Neoliberal ekonomi politikalarının içerdiği yapısal düzenlemeler ve post sosyalist pazara geçiş.

Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Raporu (UNDP, 2016: 30) da dünya üzerindeki yoksulluktan en çok etkilenen kesimlerin kadın ve çocuklar olduğunu

ortaya koymaktadır. Bunun yanında Zastrow (2016:175)'ün yaptığı çalışmada da tek ebeveynli aileler ve özellikle bu ebeveynin kadın olduğu ailelerde yoksulluk oranının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Bu ailelerin %31'i yoksulluk sınırının altında gelire sahiptir. Bu oran iki ebeveynli ailelerde %11 dir. Yine Zastrow'un çalışmasında dikkat çekici noktalardan biri de tam gün çalışan kadınların yalnızca %76'sının erkeklerle aynı ortalama maaşı alabiliyor olması kadın yoksulluğunun nedenleri bağlamında önemlidir. Birçok yalnız anne, ulaşım olanaklarının kısıtlılığı, çocuk bakım ücretlerinin yüksek olması ve mesleki eğitimlerinin yetersiz olması nedeniyle istihdam dışında kalmaktadır. Türkiye'de ve dünyanın birçok yerinde yoksul ailelerin yaklaşık yarısı yalnız anneler tarafından geçindirilmektedir. Kadınların iş gücü piyasasında yer alma oranları gün geçtikçe artmasına rağmen, kadınların iş gücü piyasasında karşı karşıya kaldıkları eşitsizlikler kadın yoksulluğuna ivme kazandıran sebepler arasındadır. Kanunlar karşısında kadın ve erkek eşit olsalar da eğitim alanında, kurumlarla iletişim alanında, iş gücü piyasasında, mesleki alanda yaşanan ayrımcılıklar kadınların gelirini düşürücü etkiler olarak sıralanabilir (Başak ve diğerleri, 2013:14). Çitçi (1982:1) de yaptığı çalışmada kadın-erkek eşitsizliğinin bilinen en eski toplumsal farklılaşma örneği olarak varlığını günümüzde de sürdürdüğünü ifade etmiştir. Bu yönüyle kadın ve erkek sözcükleri insanın biyolojik açıdan farklı iki ayrı cinsini belirlemenin ötesinde bir anlama tanımlanmaktadır. Çitçi'ye göre «Kadın» sözcüğü bağımlılık, eşitsizlik, sömürü gibi kavramlarla birlikte kullanılmaktadır. Böylece kadınların bir «sınıf», «kast», «alt tabaka» oluşturdukları ileri sürülmektedir. Son yıllarda kadınların çokça birlikte anıldığı kavramlardan biri de yoksulluktur. Yoksulluğun kadınlar etrafında uzun soluklu varlığının nedenlerine bakıldığında yasalar üzerinde kadın-erkek eşitliğinin değiştiremediği durumların olduğunu söyleyebiliriz. Sosyal bilimlerde her bir olay ve olgunun ortaya çıkmasını besleyen çok sayıda faktör vardır. Dolayısıyla bir olay ve olgu tek bir faktöre bağlı olarak açıklamam mümkün olmadığından kadın yoksulluğunu da tek bir neden üzerinden açıklamak mümkün değildir. Toplum, kültür, din, gelenek, içinde bulunulan olağan üstü koşullar vb. durumlar söz konusu yoksulluğun dünya üzerinde yaygınlaşmasında etkili olmaktadır. Bu da zorunlu olarak birbirini izleyen bir döngüsel yoksulluğun kadınları çemberinde tutmasına ve halkalar halinde yaygınlaşmasına neden olur. Böylece kadın yoksulluğunun artan görünürlüğü; demografik eğilimleri, kültürel kalıpları ve siyasal ve ekonomik fırsat dağılımlarının kadın ve erkekler arasındaki eşitsiz dağılımlarını gündeme getirmiştir.

Bu durum yoksulluğun özellikle kadınlar arasında nesilden nesile aktarılmasının da yolunu açmaktadır. Yaşar (2013:255) yaptığı çalışmada yoksul ailelerde yetişen kız çocuklarının yanlış ve erken evlilikler, yeterli eğitim alamama gibi nedenlere bağlı olarak annelerinin yoksulluk kaderlerini paylaştıklarını ifade etmektedir. Bu noktada yoksul kadınlar, kısır bir döngüye mahkûm olmaktadır. Bu da kadın yoksulluğunun derinleşmesine ve kendi etrafında dönmesine neden olmaktadır.

Özellikle eğitimsizlik, toplumsal cinsiyet algısına bağlı olarak gelişen baskılar (kadının eğitim almaması, çalıştırılmaması, ev içi bir hayata mahkûm edilmesi vb.), kabileceğinden fazla çocuk sahibi olma gibi nedenler Türkiye’de ve dünyada kadın yoksulluğunun derinleşmesine etki eden faktörler arasındadır. Birleşmiş Milletler İnsani Gelişme Rapor’unda (2016:7) birçok ülkede sosyal normların, ücretsiz aile işçiliğinin dörtte üçünü teşkil eden kadınlar ve kız çocuklarının seçenek ve fırsatlarını azalttığını tespit etmiştir. Esen (2013:115) de çalışmasında ülkemizde tarımda çalışan kadınların %75’nin kentte ise %0,05’nin ücretsiz aile işçisi olduğunu ifade etmiştir. Bunun yanında Yaşar (2013:255) yaptığı çalışmada hane reisi kadın olan ailelerin mahrumiyet probleminin %3.64 (64 aile) olduğunu tespit etmiştir. Dolayısıyla kadınların hane reisi olduğu ailelerde yoksulluk oranı oldukça yüksektir. Kadınların bu süreçte yoksullukla baş edebilme ya da yoksulluk döngüsünü kırma güçleri oldukça zayıftır. Toplumsal cinsiyet (gender) algısına bağlı olarak kadına karşı gelişen eşitsizlikler; eğitim, sağlık, istihdam gibi alanlardan kadınların hizmet alımını düşürmektedir. Bu da kadınlar arasında yoksulluk oranını artırmakla kalmamakta, onların dışlanmış gruplar içerisindeki oranlarını da büyütmektedir. Böylece yoksul kadınlar, kendilerine karşı birçok ayrımcılığın besleyicisi olan toplumsal kurumların dönüştürülmesini başlatmak için zayıf kalmaktadırlar. Eğitim ve istihdam imkânlarından yeteri düzeyde faydalanamadıkları için kendilerinin ve çocuklarının hayatlarını dönüştürmede söz hakkına sahip değildirler. Bununla birlikte sosyo-kültürel yapılara göre farklılık göstermekle birlikte, boşanma, ayrılık ve evli olmayan annelik gibi demografik faktörler de yoksulluğun kadınlaşmasına sebep olmaktadır. Kadınlar, çocukların bakımından birincil sorumluluğa sahip olduklarından, velayet alabilir veya bekâr ebeveyn olurlar. Ayrılıkla biten evlilikler ya da hiç evlilik kurumunun oluşmamış olması durumlarında kadınlar, çocuklarının babalarından çok az mali destek alır ve düşük ücretle ailelerini geçindirmek için mücadele ederler (Goldberg ve Kremen, 1990:4). Dünya üzerinde cinsiyete dayalı ayrımcılıklar, kadınları ve kız çocuklarını istihdamda, siyasette ve özel alanda erkeklere tabi kılmaktadır. Yine bazı ülkelerde cinsiyetler arası ücret farklarının olması ve kadınların bazı mesleklerden uzak tutulması ekonomik engeller olarak kadınların hayatlarını çevrelemekte ve tam bir eşitlik yaşamasını engellemektedir. Eisenstein (1976:26) kapitalist toplumda kadın yoksunluğu dört temel yapıya dayandırır: üretim, üreme, cinsellik ve çocukların toplumsallaşması. Kadın üretimin temel birimi olarak kabul edilen aile kurumu içerisinde en güçlü üreticidir. Kadının biyolojik kapasitesi, onun toplumsal ve ekonomik amacının tanımlanmasında etkili olmuştur. Böylece analık, aileyi tarihsel bir zorunluluk olarak tesis etmiş ve aile, kadının dünyası haline gelmiştir. Dolayısıyla kadının üretimden ve kamusal yaşamdan dışlanması cinsiyet eşitsizliğine yol açtığı gibi bunun bir sonucu olarak da kadını yoksullaştırmaktadır.

Küreselleşme süreciyle birlikte üretim yapısında ve teknolojiye önemli atılımlar gerçekleşmiş ve en zengin dönemi yaşadığı söylenen günümüz dünyasında yoksulluğun görünürlüğü, iş ve üretim potansiyelinin yüksekliği bağlamında

değerlendirildiğinde yüksektir (Gerşil, 2015:160). Dolayısıyla yoksulluk ekonomik politikalarda liberalleşme veya küreselleşme eğilimlerinin artması ile farklı kesimler üzerindeki etkisini daha ciddi ve yoğun bir şekilde göstermiş ve yoksulluğu sosyal bir sorun olarak büyütüştür (Duyan, 2010: 20). Kadın yoksulluğu bu bağlamda giderek daha fazla görünür olmaktadır. Yaşar (2013: 241) da yaptığı çalışmada özellikle taşrada kadın yoksulluğunun derinleşmesinin en önemli nedeni olarak geleneksel kadın rolünün biçimlenişini göstermektedir. Söz konusu çalışmada hane reisi kadınların %88'nin herhangi bir mesleklerinin olmadığı tespit edilmiş ve bunun en önemli sebebi olarak da kadınların çalışmak için gerekli nitelik ve imkânlara sahip olmaması gösterilmiştir. Yoksulluk birçok sosyal ve küresel olayda kadınları etkilemektedir. Göç, kentleşme, savaş, küreselleşme süreçleri kadınların yoksulluklarını derinleştiren durumlar olarak öne çıkmaktadır. Kadınların yoksulluk oranlarına bakıldığında, gelişmekte olan ülkelerde kadınların bakım verme sorumlulukları nedeniyle sosyal desteğe bağımlılıkları daha yüksektir. Bu gelişmiş ülkelerde yoksulluğun olmadığı anlamına gelmemektedir. Gelişmiş ülkeler açısından yoksulluğun kadınlaşması mutlak olmaktan çok görece olabilmektedir. Ancak gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkelerde bu yoksulluk biçimi mutlak yoksulluk durumuna karşılık gelmektedir (Narınç, 2022:75-76).

SONUÇ

Yoksulluk elbette tüm insanlığın temel sorunlarından biridir. Ancak yoksulluğu bazı koşulların daha da derinleştirdiği bilinmektedir. Kadın olmak bu etmenlerden biridir. Kadınların dünya üzerinde sosyal, kültürel ve dini sebeplere bağlı olarak toplumsal fırsatlardan uzak tutulmaları ve ikincilleştirilmeleri yoksulluk deneyimlerini daha sert boyutlara taşımaktadır. Kadınların eğitim, istihdam, siyasi temsil gibi fırsatlara ulaşmalarının önündeki engeller, onları erkeklere göre yoksullukla çok daha fazla muhatap etmektedir. Yoksulluğun kadınlaşmasının önüne geçebilmek güç olmakla birlikte etkin ve kararlı politikalarla üstesinden gelinebilecek bir durumdur. Yoksulluğun kadınlaşmasının önüne geçebilmek öncelikle kadınların fırsatlara erişim noktasında güçlendirilmesi ile mümkün olacaktır. Bunun bir sonucu olarak kadınlar hem özel alanda hem de kamusal alanda cinsiyet ayrımcılığı ile karşı karşıya kalmayacaklardır. Bunun yanında kadınların karar alma süreçlerinde etkin olmalarını sağlayacak politikaların geliştirilmesi, kadınların kendileri ile ilgili düzenlemeler konusunda söz sahibi olmasını sağlayacaktır. Karar alma süreçlerinde söz sahibi olmaları kadınları yerel ve kültürel ayrımcı normlara karşı da koruyacaktır. Kadınların toplumda cinsiyetleri üzerinden değil de birey olarak tanımlanmaları, sosyal, ekonomik ve siyasal haklarını kullanma konusunda farkındalık düzeylerinin artırılmasına katkıda bulunacağı gibi vatandaşlık haklarından da eşit bir biçimde faydalanmalarına olanak verecektir.

Yazar Katkı Oranları

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): HK(%50), VBG(%50)

Veri Toplanması (Data Acquisition): HK(%60), VBG(%40)

Veri Analizi (Data Analysis): HK(%60), VBG(%40)

Makalenin Yazımı (Writing Up): HK(%50), VBG(%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): HK(%60), VBG(%40)

KAYNAKLAR

- Abashidze, A. K., Solntsev, A. M., Kiseleva, E. V., Evgenâ, A., & Kruglov, D. A. (2016). Achievement of Sustainable Development Goals (2016-2030): international legal dimension. *Indian Journal of Science and Technology*.
- Akıllı, H. Ve Dirikoç, A. (2017). Türkiye'de Kent Yoksulluğu ve Çocuk:Nevşehir Örneği, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:26:197-224.
- Arpacıoğlu, Ö. Yıldırım, M. (2011). Dünyada ve Türkiye'de Yoksulluğun Analizi, Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 2 (4) 60-76.
- Arslan, T.G. (2018). Çalışmanın Evrimi:Sanayi Toplumundan Sanayi Ötesi Topluma Geçiş, Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 1(2),145-162.
- Alptekin, D. (2014). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği Örüntüsünde Kadının Yoksulluğu ve Yoksunlukları, Edit: Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan ve Duygu Alptekin, Yoksulluk ve Kadın, Ayrıntı Yayınları.
- Aytaç, Ö. (2013). Yoksulluk, Kentsel Sınıfsızlık ve Sosyal Dışlanma:Modern Kentlerde Sınıfsal Mekansal Yarılma ve Suçlaştırılma Mekanizmaları,"Kentsel Yoksulluğu Yeniden Düşünmek, Der: Ömer Aytaç ve Süleyman İlhan, Ankara: Birleşik.
- Başak, S. Ve Kingir, S. Ve Yaşar, Ş. (2013). Kadının Görünmeyen Emeği: İlkinci Vardiya, Kadın Araştırmaları Merkezi, Ankara.
- Coşkun, M. N. (2005). Türkiye'de Yoksulluk: Bölgesel Farklılıklar ve Yoksulluğun Profili, Bölgesel Gelişme Stratejileri Ve Akdeniz Ekonomisi, Ed: Haluk Erlat, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları, 181-198.
- Çamur Duyan, G. (2010). Yoksulluğun Kadınlaşması: Altındağ Örneği, Aile ve Toplum, 6, 22:19-29.
- Çetin, İ. (2020). Yoksulluk ve Yoksulluk Göstergeleri: Türkiye ve OECD Ülkeleri Üzerine Bir Karşılaştırma, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, (22)2: 510-532.
- Çitçi, O. (1982). Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar, Türkiye ve Ortadoğu Anne İdaresi Enstitüsü Yayınları, No:200.
- Çuhadar, P. Algan, N.(2019). Kadın Yoksulluğu Ve Mikro Kredi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir İnceleme, Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi (1)4: 83-105.
- Diñçoflaz, J. (2009). Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Ecevit, Y. (2003). Women's Labor And Social Security, Bridging the Gender Gap in Turkey: A Milestone Towards Faster Socio-economic Development and Poverty Reduction, Public Disclosure Authorized: p:73-101.
- Eisenstein, Z. (1979). Capitalist Patriarchy and the Case for Socialist Feminism, Monthly Review Press New York and London, 5-41.
- Esen, E. (2013). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Kırsal Kadının Durumu ve Almanya'dan Proje Uygulama Örnekleri, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, 12, 1: 105-127.
- Fidan, F.Z. (2016).Yoksulluk Kıskaçında Kadın, İstanbul: Opsiyon.
- Gerşil, G. (2015). Küresel Boyutta Yoksulluk ve Kadın Yoksulluğu, Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 22, 1:158-181.
- Goldberg, G.S. Kremen, E. (1990). The Feminization of Poverty: Discovered in America, Fmimization Of Poverty Only In America? Edited by Gertrude Schaffner Goldberg and Eleanor Kremen. Praeger Westport, Connecticut London. P:1-17.

- Goldberg, G.S. (1990). The United States: Feminization of Poverty Amidst Plenty, Frimization of Poverty Only In America? Edited by Gertrude Schaffner Goldberg and Eleanor Kremen. Praeger Westport, Connecticut London. P.18-58.
- Goldberg, G.S. (2010). Revisiting The Feminization Of Povertyın Cross-National Perspective, Poor Women In Rich Countries: The Feminization of Poverty Over the Life Course, Edit by Gertrude Schaffner Goldberg, Oxford New York Auckland Cape Town Dar es Salaam Hong Kong Karachi Kuala Lumpur Madrid Melbourne Mexico City Nairobi New Delhi Shanghai Taipei Toronto:3-29.
- Gündoğan, N. (2008). Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele, Ankara Sanayi Odası Dergisi, ASO Dosya, Ankara: 42-56.
- Hart, U.M. (2002). The Poverty of Life –Affirming Work:Motherwork, Education, and Social Change, Greenwood Press Westport, Connecticut, London.
- Holmes, M. (2007). What is Gender? Sociological Approaches, SAGE Publications Asia-Pacific Pte Ltd 33 Pekin Street 02-01 Far East Square Singapore 048763
- Özşahin, M.C. Uluer, A.G. (2016). Ekonomik Küreselleşme ve Kadın Yoksulluğu: Bir Yazın Taraması, Edit: Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan ve Duygu Alptekin, Yoksulluk ve Kadın, Ayrıntı Yayınları.
- Peşkirioğlu, N. (2016). 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri: Küresel Verimlilik Hareketine Doğru. Anahtar Dergisi, 22(335), 4-9.
- Kaber, N. (2003). Gender Mainstreaming in Poverty Eradication and the Millennium Development Goals, Common wealth Secretariat International Development Research Centre: Ottawa. Cairo, Dakar Montevideo, Nairobi, New Delhi, Singapore.
- Kan, A.(2014). Kırsal Yoksulluğun Tarım ve Kadın Boyutu,, Ed:Abdullah Topçuoğlu, Gamze Aksan ve Duygu Alptekin, Yoksulluk ve Kadın, Ayrıntı Yayınları.
- Kardam, F. ve Yüksel İ. (2004). Kadınların Yoksulluğu Yaşama Bimimleri:Yapabilirlik ve Yapabilirlikten Yoksunluk, Nüfus Bilim Dergisi/Journal of Population Studies, 26:45-72.
- Klasen, S. (2009). Levels and Trends in Absolute Poverty in the World: What We Know and What We Don't, edit: Elke Mack, Michael Schramm, Stephan Klasen,Thomas Pogge, Published by Ashgate Publishing Limited Ashgate Publishing Company Wey Court East Suite 420 Union Road 101 Cherry Street Farnham Burlington Surrey, GU9 7PT VT 05401-4405 England. 21-36.
- Narınç, N. Ö. (2022). Türkiye’de Subjektif Yoksulluğu Belirleyen Faktörlerin Genelleştirilmiş Sıralı Logit Modelle Analizi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 47, 74–92.
- Turgut, A.Ş. (2019). Türkiye’deki Gelir Eşitsizliğinin Toplumsal Cinsiyet, Kadının İstihdamı Ve Kadın Yoksulluğu Açısından Değerlendirilmesi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, KOSBED:315-329.
- Memiş, H. (2014). Küreselleşme ve Yoksulluk İlişkisi, Akademik Yaklaşımlar Dergisi, (5):144-161.
- Moellendorf, D. (2009). Absolute Poverty and Global Inequality, edit: Elke Mack, Michael Schramm, Stephan Klasen,Thomas Pogge, Published by Ashgate Publishing Limited Ashgate Publishing Company Wey Court East Suite 420 Union Road 101 Cherry Street Farnham Burlington Surrey, GU9 7PT VT 05401-4405 England: 121-132.
- Munnell, A. H., & Zhivan, N. (2006). Earnings and women's retirement security. Available at SSRN 1313333.
- Avrupa Cinsiyet Eşitliği Enstitüsü (EIGE) <https://eige.europa.eu/> erişim tarihi:10.11.2023.

THE CONCEPT OF POVERTY AND THE FACTORS FEEDING THE FEMINIZATION OF POVERTY

EXTENDED ABSTRACT:

Poverty, one of the multidimensional social issues, covers all segments of society (children, the elderly, young people, men, and women), whereas it is known that women, who have a significant demographic proportion among these segments, are more deeply affected by the phenomenon of poverty. Gender discrimination due to being female (especially in traditional societies) makes women poorer than men. In other words, gender discrimination (although its degree varies from society to society) is an effective factor in the poverty of all poor women across the

world. For the first time in 1978, in the USA, it was revealed that households where women were the head of the family were poorer than households where men were the head of the family. The concept of “feminization of poverty” used by Pearce to describe this situation focused on the poverty experienced by women who lost their husbands due to reasons such as divorce, separation, and death. Later, it was also used to express women who were impoverished due to different factors. In other words, the discrimination experienced by women due to being female influences their encounter with the risk of poverty. Social and cultural differences differentiate the risk of poverty among women and can hide it from poverty scales.

The study conducted by Peace in the United States of America between 1950 and 1970 elucidated that two-thirds of people with low incomes were women, despite the increase in women’s participation in the workforce at that time. Therefore, the concept of feminization of poverty suggested by Peace is a crucial step in bringing the unequal relationships within the household to the agenda and making the invisible efforts of women inside the house visible (Yüksel-Kaptanoğlu, 2019: 152). However, societies manage to hide the fact that women are influenced by gender inequality in different ways. As Krauss (1998) briefly states, “Women’s environmental justice and social inequality have been eliminated by subjective experiences and interpretations, and they have rooted in the political realities they built by making use of their identity as mothers and members of certain communities” (cited by Hart from Krauss, 2002:159). This sentence can be explanatory in this context. Women are idealized through the practice of domestic responsibilities and are kept away from public life. This prevents women from accessing social capital resources and exposes them to the risk of being excluded from employment or working in unsafe positions with low wages. Dinçoflaz (2009:53) mentions three dimensions of female poverty. These are as follows:

- ✓ The position of women is influenced by institutionalized discrimination in the labor market and politics.
- ✓ Gender norms of societies differentiate roles and responsibilities that women and men should fulfil by exceeding the biological gender difference.
- ✓ Women’s inequality inside the family also increases their risks of poverty.

The fact that the woman, who has been a producer in all areas of social life from past to present, is still poor/struggles with poverty adversely affects both society and family members. In this case, women have difficulty caring for the people and children under their responsibilities. They face the risk of poverty more than men. Thus, it is important to determine/reveal/emphasize the factors that lead to the impoverishment of women in many ways. The study conducted by Chen et al. (2005:8-21) in 2005 and funded by UNIFEM (United Nations Development Fund

For Women) reported that, following the decisions taken in the Beijing Declaration (women's poverty was discussed as a problem for the first time in this declaration) in 1995, a decrease was observed in the number of people living on less than \$1 a day. The presence of women in the workforce also increased. However, the study underlined that the decrease in overall poverty hid significant differences not only between regions but also within regions. According to the study results, Asia experienced a large decrease in extreme poverty, or in other words, absolute poverty, which was followed by Latin America. Sub-Saharan Africa experienced an increase. In China and India, poverty continues in different areas and social groups as a result of escalating inequalities. In areas where poverty increases, women face helplessness, insecurity, and dependence due to socialization processes controlled by strong cultural, economic, and political forces, and their poverty deepens.

In the literature, numerous factors that are influential in the impoverishment of women (inability to receive/complete education, being excluded from employment, working with low wages in business life, traditional female roles, being defined as a caregiver, being away from decision-making processes, divorce, etc.) are mentioned. The most prominent of these factors can be listed in the following way:

- ✓ Limitation of women's participation in social life
- ✓ Exclusion of women from decision-making processes
- ✓ Preventing women from accessing social opportunities for various reasons
- ✓ Preventing women from accessing resources
- ✓ Women forced to work in unsafe positions with low wages due to the lack of social capital
- ✓ Preventing their access to working opportunities as skilled workers
- ✓ Due to being economically dependent individuals (spouse, father, sibling, male relative, etc.), experiencing poverty in a deeper manner or facing a risk of poverty in case of the loss of male relatives
- ✓ Social and cultural norms shaped through women's freedoms
- ✓ Still existing patriarchal socialization processes in many societies
- ✓ Migration, war, and conflict also affect women's impoverishment processes.

This makes the poverty of women, who are much more affected by all this discrimination than men, common and severe. While women and girls in poor households receive less share from individual consumption, their access to opportuni-

ties such as education and employment also lags behind that of men. The cultural evaluation of innate biological characteristics in all societies forms the starting point of the hierarchical sequence between the two genders. The rights possessed, the accessible resources, the power that can be used, and the power situation differ according to both genders. Accordingly, the poverty risks of women and men and the depth of these risks also differ. Briefly, women are not equal in terms of poverty, as in many areas of social life.

Therefore, this study aims to reveal the factors that are influential in the feminization of poverty on the basis of creating/enhancing social and individual welfare and propose the necessary solutions in line with the dynamics of society. The factors feeding the impoverishment of women are not unknown. However, highlighting them with studies will be effective in developing policies to eliminate the obstacles faced by women in accessing opportunities. At this point, the more visible the inequalities induced by gender discrimination are, the more likely it is to develop policies for eliminating these inequalities.

The research is a qualitative study based on a literature review. In this research, studies on the feminization of poverty (articles, theses, books, internet resources, legal regulations, laws, etc.) were scanned, the statistical data of the studies on the subject were reviewed, evaluated, and the leading factors were listed. Afterwards, the study was reported, and suggestions were proposed.

Keywords: Women, Poverty, Feminization of Poverty, Gender.